

Suurten kaupunkiseutujen voitto

TULEVAISUUDEN KEHITYSLINJAT

Maakunta- sekä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta on jatkettu. Voimakkaan kaupungistumisen myötä aluerakenteen muutosta tulkitaan kasvavissa määrin vyöhykkeisesti ja laajoina kasvukäytävinä. Suuret kaupunkiseudut on nostettu hallinnon kehittämisen keskiöön ja Helsingin, Tampereen, Turun ja Oulun kaupunkiseuduille on myönnetty niiden aikanaan havittelema erillisasema. Kyseiset kaupunkiseudut ovat saaneet maakunnille kaavailun järjestämisvastuun sekä rajatun mahdollisuuden palvelutuotantoon kasvupalveluiden osalta toiminnallisilla alueillaan. Julkisen sektorin rooli aluekehittämisessä on säilynyt ja osittain voimistunut.

MAAKUNTA-VALTIO-SUHDE

Suurten kaupunkiseutujen erillisratkaisun myötä MAL-sopimusten rooli on korostunut. Pyrkimys neuvottelevaan ja vuorovaikutteiseen ohjaussuhteeseen ei ole toteutunut valtion ja maakuntien välillä, vaan käytännössä ohjaussuhde on suora ja käytössä ovat olleet resurssi- ja momenttiohjaus sekä normiohjaus. Valtion maakuntiin käyttämä ohjausvalta on vahvaa, toimintaa kontrolloidaan ja valvotaan tarkoin. Julkishallinnon toimijoiden välisessä tehtäväjaossa ei ole saavutettu optimitilannetta, vaan sitä ovat häirinneet epäselvyydet erityisesti suurten kaupunkiseutujen ja maakuntien vastuulle siirtyneiden reuna-alueiden väliseen rajanvetoon liittyen. Operatiivinen toimintakyky on kuitenkin säilynyt.

MAAKUNTIEN MUOTOUTUVA ASEMA

Maakunnat vastaavat sote-palveluiden järjestämisestä ja erillisratkaisun piiriin kuulumattomilla alueilla myös kasvupalveluista. Valtionohjaus on säilynyt vahvana. Maakunnista ei ole muodostunut aidosti itsehallinnollisia julkisen hallinnon toimijoita eikä niillä ole varsinaista verotusoikeutta. Sote-palveluiden kustannuskehitystä ei ole onnistuttu rajoittamaan suunnitellusti ja kustannuskehitys on kaventanut myös muiden toimialojen rahoitusta. Maakuntien taloudellinen liikkumavara on jäänyt varsin kapeaksi. Valtion aluehallinnon ja maakuntahallinnon yhteensovittamisen ongelmat ovat näyttäytyneet poliittisen päätöksenteon riitaisuutena ja epäselvyyksinä toimijoiden välisissä vastuukysymyksissä. Haasteet palveluiden järjestämisessä ja jo alun alkaen epäselväksi koettu julkisen hallinnon tehtäväjako ovat rapauttaneet kansalaisten uskoa etäisiksi koettujen maakuntien lisäksi myös kuntiin ja julkishallintoon yleensä. Kaikki 18 perustettua maakuntaa on pyritty säilyttämään yhden mallin mukaisina, mikä on hankaloittanut maakuntien sopeutumista jo ennestään haastavaan talouskehitykseen.

KUNTIEN MUOTOUTUVA ASEMA

Suurten kaupunkien johdolla kunnat ovat nostaneet tärkeimmäksi tehtäväkseen asuin- ja elinympäristön kehittämisen. Myös elinkeino- ja elinvoimapolitiikka muodostavat keskeisen tehtäväkokonaisuuden, mutta maakuntien kasvaneesta vastuusta elinvoima- ja yrityspalveluissa ja kuntien merkittävästi heikenneestä investointikyvystä johtuen kunnat suurten kaupunkiseutujen ulkopuolella ovat kyenneet toteuttamaan kyseistä tehtävänsä lähinnä nimellisesti. Kuntien käyttötaloudessa ei ole tapahtunut kriittisesti merkittäviä muutoksia. Kuntien määrä on laskenut maltillisesti.

KUNTIEN JA MAAKUNTIEN SUHTEEN KIPUPISTEET

Sosiaali- ja terveyspalveluiden lisäksi myös työllisyyden hoito sekä elinkeino- ja yrityspalvelut ovat pääsääntöisesti markkinaperustaisesti toteutettuja. Tämä on aiheuttanut hankaluuksia sellaisissa palveluissa, joissa markkinoita ei ole muodostunut (esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien työllistämiseksi). Suuret kaupunkiseudut saavat osallistua myös palvelutuotantoon, mikä on helpottanut tilannetta kyseisillä kaupunkiseuduilla. Suurilla kaupunkiseuduilla maankäytön suunnittelussa ja maakuntakaavan käsittelyssä hyödynnetään seutusopimusta, jota käsitellään erillisessä yhteistyöelimessä. Muualla maakuntakaavan ohjaavuus ja sitovuus ovat haitanneet kuntien elinkeino- ja elinvoimapolitiikan toteuttamista.